

Kultūros paveldo departamento Klaipėdos teritoriniam padaliniiui.
Įmonei UAB „Vakarų siluetas“

2018 m. 05 mėn. 18 d.
Nr. 1 Kl - 226

**Klaipėdos miesto istorinės dalies, vad. Naujamiesčiu (22012) ir
Klaipėdos senojo miesto vietos su priemiesčiais (27077) teritorijų,
Klaipėdos m. sav., Klaipėdos m., aikštės Bokštų g.
2018 m. žvalgomųjų archeologinių tyrimų
pažyma**

2018 m. balandžio mėn. Klaipėdos m., Bokštų g. esančioje aikštėje buvo atlikti žvalgomieji archeologiniai tyrimai (*priedas Nr. 2*). Čia rengiamas techninis aikštės sutvarkymo projektas. Projekte numatoma pakeisti dangas, sutvarkyti želdinius ir apšvietimą, pastatyti mažosios architektūros elementus. Prieš rengiant projektą UAB „Vakarų siluetas“, užsakė atlikti žvalgomuosius archeologinius tyrimus. Tyrimų vieta patenka į saugomas Klaipėdos miesto istorinės dalies, vad. Naujamiesčiu (22012) ir Klaipėdos senojo miesto vietos su priemiesčiais (27077) teritorijas.

Leidimas vykdyti žvalgomuosius archeologinius tyrimus LA-72 buvo išduotas Kultūros paveldo departamente 2018-04-11 pagal MAK aprobuotą žvalgomųjų archeologinių tyrimų projektą (*priedas Nr. 1*).

Archeologiniai tyrimai vykdyti istoriniame Klaipėdos (Memelio) priemiestyje – Naujamiestyje, buvusios Ferdinando aikštės vietoje. Per septynerių metų karą (1756-1763 m.) šioje vietoje, vadovaujant rusų inžinieriams buvo supilti laužyto plano gynybiniai pylimai – retrašmentai. Jie buvo apie trijų metrų aukščio, smaigaliuose įrengtos vietos pabūklams.¹ Aikštė buvo įrengta XVIII-XIX a. sandūroje, manoma, kad šioje vietoje galėjo būti Vitės priemiesčio kapinės. XIX a. pr. buvusių įtvirtinimų vietoje įrengta S. Daukanto g. Dabartinio skvero vietoje. 1785 m. Klaipėdos m. plane pažymėtas įtvirtinimas. Dalis jo kerta aikštę ŠV-PR kryptimi. XIX a. pirmoje pusėje aikštė vadinta Ferdinando vardu (Ferdinands Platz). XIX a. vid. aikštę perplanavo, jos centre įrengė apvalią aikštelę, į kampus vedė takai. XX a. prad. aikštė dar kartą perplanuota, sudalinta į tris stačiakampio formos sektorius. XIX a. vid. į PV nuo dabartinio skvero buvo pastatyta evangelikų baptistų bažnyčia (nuo 1945 m. jį perduota Romos katalikams ir jai buvo suteiktas Kristaus Karaliaus titulas). Aikštėje yra išlikusi II pasaulinio karo laikų „U“ formos slėptuvė, kurios vietoje yra apie 8,30-8,50 m H_{abs} aukščio pakilimas. Vietomis matomos mūrinės/betoninės slėptuvės sienų atodangos.

Žvalgomųjų archeologinių tyrimų tikslas – archeologinių vertingųjų savybių paieška. Surinkti mokslinius archeologinius duomenis – fiksuoti archeologinių radinių radimo vietas, dokumentuoti stratigrafiją ir planigrafines struktūras, parengti atitinkamas paminkloaugines rekomendacijas. Taip pat nustatyti aikštėje esančios slėptuvės įėjimo vietą ir jos būklę. Aptikus vertingus archeologinius objektus arba kultūrinį sluoksnį, bus inicijuojami platesni archeologiniai tyrimai.

Žvalgomųjų archeologinių tyrimų metu, 3050 m² dydžio aikštės teritorijoje, iširta 11 2x1 m dydžio šurfų ir 1 1x5 dydžio perkasa, iš viso 32 m² plotas, taip iširtas daugiau nei 1% aikštės ploto (*priedas Nr. 3*).

¹ Tatoris, J., *Senoji Klaipėda. Urbanistinė raida ir architektūra iki 1939 m.* V. 1994, p. 49, 79, 165.

Atlikus tyrimus nustatyta:

1. Šurfuose Nr. 2-5 atidengti II pasaulinio karo laikų slėptuvės elementai: sienų bei stogo fragmentai, įėjimas.

Šurfė Nr. 2 atidengtas apardytas ŠV įėjimas į slėptuvę (*nuotr.* 3). Įėjimas yra apie 103 cm pločio. Nuo dabartinio žemės paviršiaus įgilintas apie 105 cm. Įėjimą sudaro apie 40 cm storio plytų mūro sienos, dengtos tinku ir apie 10 cm storio gelžbetonio stogas. Iš išorės gelžbetoninė stogo konstrukcija labai pažeista korozijos (*nuotr.* 9). Iš vidaus stogo konstrukcija taip pat pažeista (*nuotr.* 25, 26, 27). Patekus į slėptuvės vidų atlikta fotofiksacija (*nuotr.* 25-30) bei parengtas priešlėktuvinės slėptuvės vidaus planas (*priedas Nr.* 5).

Šurfė Nr. 3 fiksuota slėptuvės V sparno išorinės sienos dalis (*nuotr.* 5). Siena sumūryta iš raudonų 6,5x12x25 cm dydžio plytų, kurios rišto cemento skiediniu. Apatinė plytų eilė sudėta vertikaliai ant įžeminio rupaus rusvo smėlio. Sienoje matoma 20x40 cm dydžio apardyta ventiliacijos anga. Fiksuotos sienos aukštis siekia 155-160 cm.

Šurfė Nr. 4 fiksuota slėptuvės V sparno išorinės sienos dalis (*nuotr.* 7). Siena sumūryta iš raudonų 6,5x12x25 cm dydžio plytų, rišta cemento skiediniu. Fiksuotas sienos aukštis 220 cm, ji sumūryta ant betoninio pamato, kuris įgilintas į žeminį smėlį.

Šurfė Nr. 5 atidengta slėptuvės P dalies siena ir stogas (*nuotr.* 9). Siena sumūryta iš raudonų 6,5x12x25 cm dydžio plytų, kurios rišto cemento skiediniu. Fiksuotas sienos aukštis 105 cm. Stogas betonuotas cemento skiediniu.

2. Šurfuose Nr. 10-11 atidengti antrosios slėptuvės elementai: mūro sienos bei stogo fragmentai.

Šurfė Nr. 10 apie 0,35 m gylyje aptiktas apie 2 m ilgio mūrinės sienos fragmentas, kuris sumūrytas iš 6,5x12x25 cm dydžio plytų, rištas cemento skiediniu. Siena orientuota ŠV-PR kryptimi. Fiksuotas sienos aukštis 135 cm (*nuotr.* 19-20).

Šurfė Nr. 11 atidengtos mūrinės sienos fragmentai ir aptiktos sugriuvusio betoninio stogo dalys. Sienos sumūrytos iš raudonų 6,5x12x25 cm dydžio plytų, rištos cemento skiediniu. Viena siena orientuota ŠR-PR kryptimi, kita ŠV-PR kryptimi. Sienos atidengtos 0,2-0,8 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus. Fiksuotų sienų aukštis siekia 50-70 cm, storis apie 30 cm. (*nuotr.* 21-22).

3. Tirtuose šurfuose ir perkasoje aptikti XVIII a. II pusės-XX a. kultūriniai sluoksniai.

Po velėnos ir paviršinio dirvožemio sluoksniais fiksuoti nuo 50 iki 120 cm storio XX a. kultūriniai sluoksniai. Perkasoje aptikta duobė, kuri užpildyta nugriautų pastatų griuvenomis. Duobė iškasta ir užpildyta buvo po II pasaulinio karo valant miestą (*nuotr.* 23-24).

Po XX a. sluoksniais, aptiktas 10-20 cm storio pilko smėlio su griuvenomis ir degėsiais sluoksnis, kuriame rasta XVIII a. II pusės-XIX a. radinių – glazūruotų dekoruotų lėkščių ir puodinių šukių, stiklinių dirbinių duženų, kaolino pypkių kotelių bei galvučių ir gyvūnų kaulų (*nuotr.* 4, 6, 8, 10, 12, 14, 18.). Sluoksnio viršutinė riba žemėja R-V kryptimi. R aikštės dalyje jis atidengtas 0,5 m gylyje, o V – 1,2 m gylyje.

Šurfuose Nr. 4, 8, 9 ir 10, apie 1-1,3 m gylyje, fiksuotas 25-30 cm storio juosvo durpingo smėlio sluoksnis – buvęs žemės paviršius, kurį dengia 10-25 cm storio gelsvo smėlio sluoksnis.

Šurfė Nr. 8 durpingo smėlio sluoksnyje rasta lipdytos lygiosios keramikos kuri datuojama I t. pr. Kr. – II t. po Kr. pradžia (insitu, *nuotr.* 16).

Įžemis – rupus rusvas-rausvas smėlis šurfuose ir perkasoje pasiektas 0,6-1,8 m gylyje.

Paminklo sauginiai reikalavimai:

1. Tirtose teritorijose, Klaipėdos m., aikštėje Bokštų g. (*teritorija pažymėta šios pažymos prieduose Nr. 2-3*) žemės judinimo darbus galima atlikti iki 0,5 m gylio nuo dabartinio žemės paviršiaus nevykdant papildomų archeologinių tyrimų.

2. Aikštės vietose, kuriose planuojami žemės judinimo darbai giliau nei 0,5 m gylyje reikia atlikti detaliuosius archeologinius tyrimus.

3. Šurfo Nr. 8 vietoje reikia atlikti detalius archeologinius tyrimus.

4. Sprendimas dėl aikštėje esančios II pasaulinio karo slėptuvės saugojimo ar ardymo perduodamas KPD vertinimo tarybai.

Archeologas

Marius Mockus

Tel. Nr.: +370 615 91593

El. paštas: marius_mockus@yahoo.com

Priedamų priedų sąrašas:

1. PRIEDAS Nr. 1. Archeologinių tyrimų leidimas.

2. PRIEDAS Nr. 2. Planas Nr. 1 Klaipėdos senjo miesto vietos su priemiesčiais (27077) ir Klaipėdos miesto istorinės dalies, vad. Naujamiesčiu (22012) teritorijų, Klaipėdos m. sav., Klaipėdos m., aikštės Bokštų g., 2017 m. žvalgomųjų archeologinių tyrimų situacijos planas. M 1:1200.

3. PRIEDAS Nr. 3. Planas Nr. 2 Klaipėdos senjo miesto vietos su priemiesčiais (27077) ir Klaipėdos miesto istorinės dalies, vad. Naujamiesčiu (22012) teritorijų, Klaipėdos m. sav., Klaipėdos m., aikštės Bokštų g., 2017 m. žvalgomųjų archeologinių tyrimų šurfų ir perkasų situacijos planas. M 1:500.

4. PRIEDAS Nr. 4. Nuotraukos.

5. PRIEDAS Nr. 5. Priešlėktuvinės slėptuvės planas.